

כָּאֵלוֹ חוֹלֵי הָאֵהָבָה

רבים מאיתנו קוראים אותה מדי ערב שבת, אבל מה מסתתר בין קפליה של מגילת שיר השירים? לכבוד ט"ו באב: עיון במעמקה וברמזיה של המגילה בדרכו של הרמב"ם

הרב יוחאי מקבילי

מהותה של המגילה: "אין כל העולם פלו פדאי פיוס שנתן בו שיר השירים לְיִשְׂרָאֵל, שְׁכַל הַכְּתוּבִים קִדְּשׁ וְשִׁיר הַשִּׁירִים קִדְּשׁ קִדְּשִׁים" (משנה, מסכת ידים ג, ה).
ראוי הוא ר' עקיבא ללמד זאת, שלימד כי "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ [אֲנִי ה']" הוא כלל גדול בתורה (בראשית רבה כד, ז), וכי "וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" גובר לעיתים על החיים (בבלי, ברכות סא, א), ואף מימש זאת בעצמו כשנהרג מתוך "ואהבת", וכל סיפור חייו המשמעותי החל וצמח מאהבת אשתו רחל. אהבה יכולה להיות קודש, כפי שנסביר, ואהבת ה' היא קודש קודשים בשיר השירים.

מהלך הסיפור

מגילת שיר השירים, הראשונה מחמש המגילות שבמקרא, היא בגדר סדרה של שירי אהבה בין האיש, המכונה דוד, שמשמעותו אהוב, ובין האישה, המכונה רעיה, שמשמעותה חברה. בחרדת קודש ניגשתי לבאר את שיר השירים וליסייע בהבנת סיפור המגילה, ללכוד את מהותו ולחוש את יחסי האהבה שבין הדוד ובין הרעיה.

הבנה נכונה של הסיפור תאפשר לקוראים להיחשף לעומק הנמשל. בספרי אני מציע לקרוא את המגילה לא רק כאוסף של שירים אלא כמתארת מהלך מתפתח, אף אם אינו עקיב, כדרכם של שירים המדלגים מרעיון לרעיון, העוברים בין בני שיח ובין הדמיון למציאות. לדידנו מהלך המגילה מלווה את התפתחות קשר האהבה.

קשר האהבה בשיר השירים עובר תמורות רבות, כגון גישושים, התייצבות ומשבר. כך גם הקשר של האדם עם ה' מתפתח ומיטלטל ועובר תמורות. זוהי דוגמה וקריאת כיוון, והקוראים מוזמנים להתבונן בשיר, לפתח את ההשוואה, להתבונן פנימה ולפתח את אהבתם.

מה שמפריע מאוד להבנת מהלך השיר הוא החלוקה המשובשת של הפרקים, שנעשתה בידי נוצרים. בדרך כלל החלוקה טובה, אבל כאן החלוקה היא הרס השיר, והיא מנוגדת לחלוקת המסורת.

קשר האהבה מתקרב ונסוג, רצוא ושוב כדרכם של חיי האוהבים, ואפשר לראות שזהו מהלכו: תחילה השיר הראשון עוסק בחיזורם של הרעיה לקראת פגישה עם אהובה. האוהבת מביעה געגוע, אף על פי שהיא יודעת שאינה האוהבת היחידה של הדוד. קשה להבחין בדיאלוג ביניהם ללא צבעים (כך סימנתי בספר, ראו תמונה), והנה התבנית של החיזור ביניהם: הוא אומר לה כמה היא יפה, היא עונה לו כמה הוא יפה, אבל שהיא חולמת על בית של קורות עץ ורהיטים מעץ ברוש (לא הברוש של ימינו).

הוא: "הֲנֶגְדָּה יָפָה רַעֲיָתִי הַנֶּגֶד יָפָה עֵינַיִךְ יוֹנִים".
היא: "הֲנֶגְדָּה יָפָה דֹדִי אֶף נָעִים... קִדּוֹת פְּתִינֹו אֲרָזִים, רְהִיטֵנוּ בְּרֹאֲתִים".

החיזור שלה מסתיים בזחירות, שלא להתלהב מהר מדי, כי עדיין לא הגיע הזמן: "הִשְׁבַּעְתִּי אֶתְכֶם בְּנֹת יִשְׂרָאֵל בְּצַבֹּאוֹת אוֹ בְּאֵילֹת הַשָּׂדֶה אִם תַּעֲרִוּ וְאִם תַּעֲזְרוּ אֶת הָאֵהָבָה עַד שֶׁתִּחַפְּצִי". כאן יש דרמה סמויה שאינה מוכרת: היא נשבעת בצבייה, שהיא נקבת הצב, ובאיילה, שהיא נקבת האייל, שהן חיות בר המסמלות תשוקה ואהבה (משלי ה, ט). אבל ממתים נשבעים בחיות? זו הסתרה מכוונת, כי הרעיה נשבעת בשמות ה': "צבא-ות" הוא כידוע אחד משמותיו של ה', ו"איליות השדה" הוא רמז סמוי מאוד לשם "א-ל ש-ד". כך גם פירש הרב ראובן מרגליות. והנה הקב"ה נמצא בתוך השיר הקדוש הזה, שרבים רבים מהקוראים אותו לא העלו על דעתם. בשיר השני האהוב מחזר אחריה ומבקש את קרבתה. היא מהססת, אך בהמשך היא מחפשת אחריו, ובחלומה נוצר ביניהם מפגש מתון (בפעם השנייה "השבעתי אתכם"). כך גם נאחזו עם הקב"ה, לפעמים אנחנו מחפשים אותו והוא לא נמצא לנו כמו שהיינו רוצים; ולפעמים הקב"ה קורא לנו ואנו כביכול לא

בין האדם ובין הקב"ה, והוא מלמד אותנו שאם רוצים להבין את אהבת ה', צריך להבין מהי אהבה בכלל. והנה דבריו:

"וכיצד היא האהבה הראויה? הוא שִׁיֵּאָהֵב אֶת ה' אֵהָבָה גְדוֹלָה יִתְרָה רַבָּה עִזָּה עַד מָאֵד עַד שֶׁתִּהְיֶה נִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה בְּאֶהְבַת ה', וְנִמְצָא שׁוֹגֵה בְּהַ תְּמִיד כָּאֵלוֹ חוֹלֵי הָאֵהָבָה, שְׁאֵין דַּעְתָּן פְּנִיָּה מֵאֶהְבַת אוֹתָהּ אֲשֶׁה שֶׁהוּא שׁוֹגֵה בְּהַ תְּמִיד בֵּין בְּשִׁבּוֹ בֵּין בְּקוּמוֹ, בֵּין בְּשַׁעֲרָה שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ, יִתֵּר מִזָּה תִּהְיֶה אֶהְבַת ה' בְּלֵב אוֹהֲבֵיו: שׁוֹגֵין בְּהַ תְּמִיד כְּמוֹ שֶׁצִּנּוּ: 'בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ' (דברים ג, ה). והוא שִׁשְׁלֵמָה אוֹמֵר דְּרָךְ מִשָּׁל: 'כִּי חוֹלֵת אֵהָבָה אֲנִי' (שיר השירים ב, ה). וְכָל שִׁיר הַשִּׁירִים מְשָׁל הוּא לְעִנּוּן זֶה".

כדי להבין את הנמשל יש להבין את עיקר המשל, ולמשל עצמו יש ערך, כדברי הרמב"ם בביאור הפסוק "תפוחי זהב במשפיות קסף דבר דבר על אפניו" (משלי כה, יא; מורה הנבוכים, הקדמה, על המשלים). מטרת השימוש בדימויים המוכרים והמובנים

לאדם היא לעורר, ליצור הזדהות ולהמחיש את אותה אהבה.

אהבה היא הכוח המניע את העולם (ראו מורה הנבוכים ב, 57). על הכללתה של המגילה בתנ"ך נתעורר פולמוס בימי חז"ל, ולבסוף נתקבלה דעתו של רבי עקיבא על

איך עוברים מזיכרון החורבן בט' באב לתקומה ולבניין? זה מתחיל בכל חתונה, שבה מזכירים "אם אֶשְׁכַּחךָ יְרוּשָׁלַיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַק לְשׁוֹנֵי לְחִפֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֶיךָ. אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי". ט"ו באב, החל השבת, מזמן לנו לעסוק במובנו של בניין הקודש שמתקיים בכל הקמת משפחה בישראל, בכל חתונה.

קשר האהבה בשיר השירים עובר תמורות רבות, כגון גישושים, התייצבות ומשבר. כך גם הקשר של האדם עם ה' מתפתח ומיטלטל ועובר תמורות

ט"ו באב במסורת ישראל אינו יום של אהבה, הוא יום של חתונה. לא צריך חתונה בשביל אהבה. צריך חתונה כדי להפוך אהבה לקדושה, ואותה נבין רק בסוף שיר השירים.

מי (לא) מכיר את שיר השירים?

התנ"ך מספק לנו סיפור גדול וקודש של אהבה. לקראת ט"ו באב הגיע הזמן לעסוק במובנו העמוק והקדוש של שיר השירים. כמה באמת מבינים את הסיפור שם? והאם אפשר לדבר על המשל בקדושה או שתמיד נברח לנמשל?

את שיר השירים קוראים בני עדות ספרד, המזרח ותימן ביום השישי לפני קבלת השבת, וכולנו קוראים אותו בפסח, עם בוא האביב והפריחה. מעטים מבינים מה הסיפור שלו. ננסה לפצח אותו ואת קדושתו. בפעם הבאה שתקראו את שיר השירים כבר תוכלו לראות את המהלך.

הפירוש הרווח הוא ששיר השירים הוא משל לקשר בין כנסת ישראל ובין הקב"ה. הרמב"ם רואה בזה אהבה

המשך מה לעשו"ת!?

ברחבי המלון

תאורת חיישנים: מעיקר הדין

אין לעבור במסדרון חשוך כאשר גלאי תנועה מדליק את התאורה בזמן המעבר, כיוון שפעולה זו דומה להדלקת תאורה בלחיצת כפתור (הרב ישראל רזון, "חיישנים אלקטרוניים בשבת", תחומין לו, עמ' 153). ואולם אם יש במסדרון תאורה חלקית קבועה המספיקה לצורך הליכה, אפשר להקל גם אם בהליכתו מדליק תאורות נוספות, כיוון שאינו צריך להן (על פי שו"ת שבת הלוי ט, סט).

כשאין במסדרון תאורה חלקית קבועה, ניתן להכין מראש פנס דולק כדי שלא להזדקק להפעלת התאורה האוטומטית.

מעלות שבת

גם כאשר יש במלון 'מעלות שבת', יש לוודא שהאישור בתוקף, כיוון שלעיתים רבות מבצעים טכנאי המעלות תיקונים בפיקוד האלקטרוני של המעלות, ומחוסר תשומת לב עלולים לפגוע במנגנון פיקוד השבת.

למעשה גם אם פג תוקף אישור המעלות, מותר להשתמש בה בשעת הדחק (כאשר החדר בקומה גבוהה או כשהאורח הוא אדם חלוש).

במקרה כזה יש להקפיד להיכנס למעלות מייד עם פתיחת הדלתות, בטרם תנסה המעלית לסגור אותן. שכל מערכות המלון הותאמו לשבת.

השבת או בחדר השינה (משנ"ב רסג, כט, ושם, מ). מטעמי בטיחות אין להדליק נרות רגילים בחדרי המלון, ואולם ניתן להדליק בחדרי המלון נר חשמלי שיש בו נורת להט, שדינה כאש על פי ההלכה (כגון 'לינר' של מכון צומת), ואף לברך עליו, לדעת פוסקים רבים. אפשר להדליק נרות רגילים בחדר האוכל, ואולם בהדלקת נרות בלובי המלון אין יוצאים ידי חובה, ואין לברך על הדלקה כזו.

כרטיס מגנטי לפתיחת דלת החדר: פתיחת הדלת באמצעות כרטיס מגנטי אסורה בשבת. החלופה הטובה והפשוטה היא החלפת הכרטיס במפתח רגיל לקראת שבת. כשהדבר אינו מתאפשר, אפשר לספר לגוי שהדלת נעולה ולרמוז לו שיפתח את הדלת. **בקרת תאורה ומיזוג אוויר:** בדרך כלל יש חיישני נוכחות בחדרים המכבים את התאורה ואת מיזוג האוויר כשהחדר ריק (וכן מפעילים אותם עם כניסת אדם לחדר). חובה לדאוג להשבתתם בערב שבת.

פתרון מקומי: פנייה בערב שבת לפקיד הקבלה בבקשה לנטרל את החיישנים בחדר. אם אי אפשר לנטרל, אפשר לכסות את העין האלקטרונית בחדר ב בד עבה (כגון גרב צמר). **פתרון מערכת:** התקנת מערכת

פנויים. בשיר השלישי יש חתונה ("מי זאת עלה מן המדבר"). בשיר זה האישה מכונה כלה. יש ביניהם חילופי דברים של אינטימיות ששיאם מפגש ביניהם. לאחר השיא, בשיר הרביעי, כבר נוצר ביניהם משבר, יש החמצה של המפגש ביניהם, ואחרי הפספוס הגדול היא מחפשת אחריו. הפסוקים מדגישים את הסיבה הסמויה, ההתרכזות ב"אני" בעצמי ("אני ישנה... קמתי אני לפתח... פתחתי אני... תגידו לו שחולת אהבה אני").

בשיר החמישי יש התגברות על המשבר, פיוס וחיודש האהבה ("חדשים גם ישנים") אגב התקשרות בשלה ויציבה יותר מלאת רצון וחופץ ("השבעתי אתכם... עד שתחפץ"). בכך מסתיים המהלך ביניהם.

אלא שכאן מחכה לנו תפנית עמוקה וקדושה. בסוף השיר החמישי מבקשת האוהבת שאהובה יהיה כאח לה. זו אהבה בלתי תלויה בדבר, ובשיר השישי היא חוזרת למופע החתונה ("מי זאת עלה מן המדבר"), והיא מבקשת חותם אהבה שאינה תלויה בדבר: "שִׁימְנֵי כְּחוֹתֶם עַל לְבָבְךָ... כִּי עִזָּה כְּמוֹת אֵהָבָה". הוא מאיר את הקשר בין הדוד לרעיה ואת הציפייה לנאמנות ומחויבות של מוחלטת ללא גבול וללא תנאי. זו מהותה של להט אהבה עמוק שאין לו חלופה, לא בכסף ולא בשום דבר אחר: "אם יתן איש את כל הון ביתו בְּאֵהָבָה, בּוֹז בְּבוֹז לוֹ".

זה מושג של קודש. בלתי ניתן להמרה. שבת היא קודש, בלתי ניתנת להמרה. לא משנה כמה ישלמו לך, לא אעבוד בשבת. אהבת היקרים לי ואהבת עמי בלתי ניתנת להמרה. ומהבנה זו אהבת ה' בלתי ניתנת להמרה. "וְאֶהְבֶּתָּ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ, אֲנִי ה'".

אין הפי אנד

השיר האחרון, השביעי, הוא כעין נספח של מבט לאחור בהסתכלות חדשה, בוגרת ועצמאית. סיומה של המגילה בדרשיח מאכזב לכאורה. האהוב פונה לרעייתו "הַיֹּשֵׁבֶת בְּגַנְיִם

חֲבָרִים מְקֻשְׁבִים לְקוֹלְךָ הַשְּׂמִיעִינִי", והיא עונה לו כאילו היא בתחילת החיזור ביניהם, "בְּרַח דֹדִי וְדַמְה לָךְ לְצַבִּי אוֹ לְעֶפֶר הָאֵילִים עַל הָרִי בְשָׂמִים". מדוע לסיים ככה?

סיומה של המגילה מעיד על טיבה של האהבה, הן על דרישתה לאינטימיות עדינה ומדויקת, הן על שאין מיצוי ושיא באהבה, ולעולם נדרשים שאיפה איך-סופית ומאמץ מתחדש

בקריאת הציבור אנחנו שבים וקוראים את הפסוק שלפני האחרון כדי לסיים בטעם טוב. אבל באמת אין סוף טוב, "הפי אנד" קבוע ונצחי, כמסורת הספרים הרומנטיים, "וזה חיו באושר ועושר עד היום הזה", סיום שאינו אלא בגדר אשליה.

סיומה של המגילה מעיד על טיבה של האהבה, הן על דרישתה לאינטימיות עדינה ומדויקת, הן על שאין מיצוי ושיא באהבה, ולעולם נדרשים שאיפה איך-סופית ומאמץ מתחדש. משום כך היא מלווה עליות ומורדות, הישגים ונסיונות, פגישות וערבות, רצון מתמיד ושוקק להתקרב ולהשיג עוד רגע יחד, ומייד דוחקת השעה את הכול, ויש לעצור ולחזור וללמוד ולעמול. זו נשימתה של האהבה, וכך טבעם של החיים.

וכך היא גם קרבת א-לוהים, וכך הם גם השגות התובנות של משמעות החיים והחיים על פיהם. אם התייפפתם, זה טבעי, על אהבה קדושה צריך לעבוד כל החיים.

הרב ד"ר יוחאי מקבילי הוא עורך ראשי ומבאר של ספרי הרמב"ם ויוזם 'מפעל משנה תורה' להגשתו. ספרו 'מתחתינים' הוא חלק מסדרת הספרים 'שירה חדשה' סביב מעגל השנה ומעגל החיים. Rambam.plus

